

YEMEN

HAZIRLAYANLAR
Mustafa AYDINTEPE, zzzettin ARTOKÇA

Yemen

Ç İNDEK İLER

1. GİRİŞ	3
2. YEMEN'İN KISA TARİHİ	4
3. GÜNEY YEMEN'İN KURULUŞU VE KUZEY'LE BİRLEŞMESİ ve 1994 İÇ SAVAŞI	6
3.1. Güney Yemen'in Kuruluşu	6
3.2. İki Yemen'in Birleşmesi	7
3.3. 1994 İç Savaşı	8
4. ZEYDİLERİN KİMLİKLERİ	9
5. HÜTÜLERİN İHTİŞARLARI	11
6. ARAP BAHARİ VE YEMEN	16
7. SONUÇ	19
KAYNAKÇA	21

Yemen

1. G R

Yemen, Coğrafi konumu itibarıyla kızıl denizin Hint Okyanusu'na açıldığı kapıdır. Afrika boynuzu ile birlikte Bab'ül Mendeb boğazının doğu kıyısında yer almaktadır. Yeryüzünde denizler üzerinde seyreden malların %70 gibi büyük bir oranı Süveyş kanalı, Kızıl Deniz ve Aden körfezinden geçtiği düşünülürse, Aden körfezi ve bölgenin istikrarının ne kadar önemli olduğu tahmin edilebilir.

Geçmişten günümüze gerek dağlık coğrafyası gerekse toplumsal yapı nedeniyle Yemen, idare altına alınması en zor coğrafyalardan biri olmuştur. Şia'nın bir kolu olan fakat İran Şiiliğinden bir çok hususta ayrılan Zeydilik mezhebi, Yemen'de hayat bulmuş ve yaşamaktadır. Ayrıca toplumsal yapı incelendiğinde ise geleneksel olarak aşiretlerin Yemen sosyal ve siyasi hayatını derinden etkilediği de görülmektedir. Yemen'de iktidar aşiretlerle mezhepler arasına bölünmüş desek abartmış olmayız. Yemen'de Şiilik kadar Sünnilik de yaygın bir mezheptir. Sünniliğin Şafi mezhebine bağlı olan nüfus da Yemen siyasi hayatını etkilemektedir. İran devriminden sonra İslam coğrafyasında %10 gibi küçük bir nüfusa sahip olsalar da Şiilerin İslam coğrafyasını etkiledikleri su götürmez bir gerçektir. Günümüzde Irak, Suriye ve Lübnan gibi devletlerin mezhep çatışmalarından muzdarip olduğunu görüyoruz. Bu istikrarsızlık kuşağında yer alan Yemen devletinin bundan nasibini almaması mümkün değildir. Ortadoğu coğrafyasında Şii-Sünni gerilimi Yemen'de diğerlerine nazaran daha köklüdür.

İç çatışmaların devlet geleneği haline geldiği Yemen'de Mezhep sorunları yanında bir çok sorun da mevcuttur. 1990 yılında gerçekleşen Kuzey Yemen Güney Yemen birleşmesi sonrası ayrılıkçı hareketler bunların başında gelmektedir. Bir devlet eğer halkını anlayamıyor ve taleplerine makul çözümler bulmak yerine şiddete başvuruyorsa o devlet sorunları derinleştiriyor demektir. Şiddet bazı durumlarda çözüm olabilir fakat devlet şiddeti engelleyecek kadar güçlü değilse ve muhalif gruplar azımsanamayacak kadar çoksa şiddet çözüm yerine çözümsüzlük getirir. Bunun en güzel örneğini Yemen'de görmekteyiz.

2010 yılı ve sonrası Ortadoğu ve Arap dünyası için tarihi gelişmelere tanık olmuştur. Yıllardır iktidarda olan liderler teker teker devrilmiş ve halkın demokrasi talepleri gündeme gelmiştir. Tunus'ta başlayan devrim ateşi tüm Arap dünyasını sarmış ve bundan nasibini Yemen de almıştır. 1978 yılından beri iktidarda olan Devlet başkanı Abdullah Salih görevi bırakmak zorunda kalmış ve Yemen'de yeni bir dönem açılmıştır. Çalışmamızda Yemen siyasetinin kırılma noktaları, toplumsal yapı incelenecektir. Buna bağlı olarak siyaset ve dinin iç içe geçmiş yapısı, Yemen'de var olan ve kökenleri geçmişe giden iç savaşlar ve uluslar arası güçlerin Yemen'deki faaliyetleri hakkında bilgiler verilecek ve Yemen sorunu masaya yatırılacaktır.

2. YEMEN' N KISA TAR H

Yemen, Arabistan yarım adasının güney doğusunda yer alan 75000 mil kare yüzölçümü bulunan ve Kızıl Deniz'in Hint Okyanusu'na açılan kapısı konumundadır. Yemen bu stratejik konumu ile Dünya tarihi boyunca büyük güçlerin ilgisini her zaman çekmiş fakat, hiçbir yabancı devlet bu ülke üzerinde başarılı bir yönetim kuramamıştır¹.

Eski kitaplarda, Yemen el- Meymun, Arabiyetüs'saide', l'Arabie heureuse, Arabia Felix gibi isimlerle anılarak Yemen'in mutlu ve müreffeh bir ülke olduğu vurgulanmıştır. Bunun sebebi Kızıl Deniz'in Hint Okyanusu'na bağlayan yer olması hasebiyle ticaret merkezi olmasındandır. Fakat ülkenin bugünkü durumu bu ifadelerden çok uzakta yer almaktadır.²

Milattan önce Seba melikesi Belkis ile bilinen ülke uzun yıllar Habeşistan krallığının etkisinde kalmış, uzun yıllar Roma ve Perslerin istilasına uğramış ve Hz. Ali tarafından da M.S. 632 yılında İslam egemenliğine girmiştir. Hz. Muhammed'in ölümünden sonra Yemen kabileleri isyan etmiş, ilk halife Hz. Ebubekir Yemen'i kontrol altına alarak Arap yarımadasında bütünlüğü tekrar sağlamıştır. Yemen halkı Hz. Ali'yi çok sevdiğinde dolayı Şiiliği benimsemişlerdir. Şiiliğin bir kolu olan Zeydiliğin Yemen'de bir hanedan kurması ise 9. Yüzyılda gerçekleşmiştir.

Selahaddin Eyyubî'nin kardeşi Turhan Şah, 1173'te Yemen'i ele geçirmiş, Eyyubîlerin devamı niteliğinde olan Memlûklere bundan sonra geçmiştir. Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi esnasında da Memlûk devleti yıkılınca Memlûkler'in Yemen valisi Yemen'i Osmanlılara 1517 yılında teslim etmiş, böylece buradaki Türk hakimiyeti de başlamış oluyordu³.

Bununla birlikte 1536 yılından itibaren Büyük Kasım'ın liderliğindeki Zeydi Aşiretlerle uğraşmak zorunda kalmıştır. 1630'da Yemen'den çekilmiş olsa da 1676 yılında İmam İsmail'in ölümünden sonra Yemen tekrar Türk egemenliğine girmiştir. Yine de Osmanlı devletinin Yemen üzerinde tam bir hakimiyet kurduğu söylenemez.

18. Yüzyılın ortalarında itibaren özellikle kıyı kesimlerinde kabilelerin fiziki kontrolü olduğu söylenebilir.⁴

1 Armaoğlu, Fahir; Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları; Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları; Ankara, 1989, sf. 174

2 Açıkalin, Serpil, Coşkun, Gamze, Laçiner, Sedat; Yemen Dosyası: Fakirlik ve Terör kışkırtıcılığı Bir Ülke; Usak Yayınları; Ankara, 2010; sf.15

3 Armaoğlu, Fahir, age sf. 174

4 Armaoğlu, Fahir, age sf. 175

Yemen

Güney Yemen ise, Aden ve çevresi 1513- 1518, 1538-1547 yılları arasında dönemin güçlü imparatorluğu Portekiz idaresindedir. 1538-1547 ve 1547- 1645 yılları arasında Osmanlı idaresindedir. 1645 yılından sonra ise Lahic yerel Sultanı'nın etkisi görülmektedir. 1837 yılında ise Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa Taiz bölgesini ele geçirmiş, bu bölgede Mısır'ın güçlenmesinden çekinen İngiltere 1839 yılında burayı işgal etmiştir. Bu tarihten sonra tam bağımsızlığa kadar Güney Yemen, İngiliz idaresi altında kalmıştır.⁵

Zeydi İmamlığı mezhebin kuralları gereği seçimle belirlenirdi. 1891'de İmam Muhammed ibni Yahya Hamidüddin kendi hanedanlığını kurdu. İmam Yahya 1910 yılında Türklere karşı cihad ilan etti. Osmanlı devleti buraya 31 tabur asker ve silahlar gönderdi.⁶ İtalya'nın Trablus'u işgali ve Balkan savaşları sebebiyle Osmanlı İmam Yahya ile Da'an Anlaşması imzaladı. Bu anlaşma ile İmam Yahya tek başına Kuzey Yemen'in yöneticisi konumuna geliyordu. Ülkelerle diplomatik ilişki kurmak dışında tüm hakimiyeti ele almıştı.⁷

İmam Yahya Osmanlı yönetimine sadık kalmış, İngilizlerin kendisine yanaşmasına müsaade etmemiştir. Aden'i İngilizlerden almak için başlatılan girişime İmam Yahya'nın kuvvetleri de katılmış fakat 1915'te gerçekleşen bu hareket başarılı olmamıştır. 1917 yılında Filistin Cephesinde Osmanlı'nın geri çekilmesi ile birlikte İmam Yahya da bağımsızlığını ilan etmiş ve 1962 yılına kadar sürecek olan hanedan hüküm sürmeye başlamıştır.⁸

Ağustos 1948'de İmam Yahya oğlu tarafından bir saray darbesi ile uzaklaştırılmış ve İmam Ahmed birçok iç karışıklıktan sonra ülkeyi kontrol altına almıştır. Esasında İmam Ahmed tam bir diktatördü ve Aden'e göz koymuştu. İngilizleri dengelemek için Çin ve Rusya ile ittifaklar yapmış, 1961 yılında da Birleşik Arap Cumhuriyeti'ne katılmıştır.⁹ 1962 yılında ölen İmam Ahmed'in yerine oğlu İmam Bedir geçmiş ve sadece 8 gün hüküm sürebilmiştir. Saray muhafızlarının başına atadığı Albay Sallal kendisini darbeye devirmiş ve İmam Bedir'in öldüğünü Yemen Arap Cumhuriyeti'nin ilan edildiğini açıklamıştır. Albay Sallal kendini Yemen Arap Cumhuriyeti'nin başkanı olarak ilan etmiştir. Fakat İmam Bedir'in ölmediği anlaşılmış ve ülkenin kuzeyinde Zeydi aşiretlere sığınıp "Emir el Müminûn" sıfatıyla cumhuriyetçilere savaş açmıştır.¹⁰

5 Açıkalin, Serpil,..., age, sf.54

6 Armaoğlu, Fahir, age sf. 175

7 Açıkalin, Serpil,..., age, sf.56

8 Armaoğlu, Fahir, age sf175-176

9 Açıkalin Serpil ... age sf.64 Ayrıca Armaoğlu, Fahir sf. 176'da bahsetmesine rağmen babasını saray darbesi ile uzaklaştırdığına değinmemiştir.

10 Açıkalin, Serpil ... sf. 67

3. GÜNEY YEMEN' N KURULU U VE KUZEY'LE B RLE MES ve 1994 Ç SAVA I

3.1. Güney Yemen'in Kurulu u

İngiltere Hindistan'ı işgalinden sonra 1799 yılında Kızıl Deniz'in Hint Okyanus'una açıldığı Arapların" Mayun" olarak adlandırdığı Perim adasını işgal etti. Bu işgalin sebebi aslında Hindistan sömürmesine doğrudan ulaşan bu stratejik noktanın ele geçirilmesi idi. 1834 yılında da daha doğuda bulunan Socotra adasını ele geçirdi. Nihayet 1839 yılında da o zamanlar Nüfusu 500'ü geçmeyen Aden'i İngiltere işgal ederek Hindistan sömürmesine bağladı.¹¹

1952 Mısır darbesi ve 1956 Süveyş Savaşı'nın Yemen'i etkilememesi düşünülemezdi. Güney Yemen'i daha sıkı bir kontrol altına almak isteyen İngiltere buradaki protektoraların birleştirmeye karar verdi ve 11 Şubat 1959'da Güney Arap Emirlikleri Federasyonu'nu kurdu. Bölgeyi İngiltere Doğu, Batı ve Aden olarak üçe ayırmıştı. Bu şekilde de kuzeydeki Zeydilerle güneydeki Sünnileri dengelemeyi amaçlamıştı. Bu federasyona 1962 yılında Aden'in de katılmasıyla birlikte Güney Arap Federasyonu kurulmuş oldu. Bu federasyona Aden'in katılması halk tarafından tepkiyle karşılandı. Halkın Sosyalist Partisi Aden'in Kuzey Yemen'le birleşmesini isteyen Aden Sendika Kongresi'nin siyasi koluydu¹².

Aden'deki bu gelişmeler devam ederken Kathan el Şaabi liderliğinde 1963 Ekim ayında Sana'da Milli Kurtuluş Cephesi kuruldu. İngiltere'de İşçi Partisi'nin iktidara gelmesi ve hükümetin yayınladığı Beyaz Kitap'ta Güney Yemen'e bağımsızlık verileceğinin belirtilmesi üzerine Milli Kurtuluş Cephesi Güney Arabistan'ı ele geçirmeyi başardı. 30 Kasım 1967'd Güney Yemen'de Güney Yemen Halk Cumhuriyeti'nin kurulduğunu Kathan el Şaabi açıkladı. 22 Haziran 1969'da da Milli Kurtuluş Cephesi'nin aşırı solcuları Şaabi'yi iktidardan düşürüp Marksist bir rejim kurdular. 30 Kasım 1970'de de devletin adı Güney Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti olarak değişti.¹³

11 Yılmaz, Türel, Uluslararası Politikada Ortadoğu, Barış Kitap, Ankara, 2011, sf.150

12 Armaoğlu, Fahir age. Sf.193

13 Yılmaz, Türel, age. Sf. 152

Yemen

3.2. ki Yemen'in Birle mesi

Kuzey Yemen'de iç savaş sona erdikten sonra Her iki taraf da Yemen'in bütünlüğünü istemekle birlikte birleşmenin kendi kontrolünde olmasını istiyordu. Gerçekte Yemen bir bütünlük arz etmesine rağmen İngiltere'nin Aden'i işgali ile bu bütünlük bozulmuştu.¹⁴ Bu dönemde Güneyde Aden ve Kuzeyde de Sana'a ve Taiz, birleşmeyi savunan milliyetçilerin toplandığı şehirler oldu. İngiliz sömürgesi Güneyden çekildiğinde ve Kuzeyde bir cumhuriyet kurulduğunda ise, Yemenli entelektüeller ve milliyetçiler birleşmenin kendiliğinden olacağı üzerinde durdular. Ancak, ilk önce Kuzeyde yaşanan iç savaşta Cumhuriyetçilerin başarı kazanamaması ve daha sonra da Güneyde Marksistlerin devleti ele geçirmesi birleşmeyi engelledi. Dolayısıyla bu dönemde her iki tarafta benimsenen farklı ideolojiler birleşme karşısındaki en büyük engeli oluşturdu.¹⁵ Bu süreçte 1972 yılında Libya lideri Muammer Kaddafi'nin aracılığı ile 28 Kasım 1972'de iki taraf Trablus'ta başkenti Sana olan Yemen devletinin birleşmesi için bir anlaşma imzaladı. Ancak bu anlaşmayı uygulamak mümkün olmadı. 1979 yılında iki Yemen arasında işin içine ABD ve Sovyetlerin de girdiği bir savaş yaşandı. Sovyetler ve Küba'nın desteğiyle Güney Yemen, Kuzey Yemen topraklarına saldırınca ABD ve Suudi Arabistan Kuzey Yemen'e silah ve asker yardımında bulundu. Savaş da Arap Birliği'nin aracılığı ile imzalanan ateşkes ile sona erdi. Ateşkestten 14 gün sonra da iki Yemen devlet başkanları bir birleşme anlaşması imzaladı fakat, bu anlaşmayı da uygulamak mümkün olmadı.¹⁶

1980'lerin sonuna gelindiğinde Kuzey ve Güney Yemen arasında yer alan Maribü'l Cevf bölgesinde petrolün bulunması ve çıkan petrolün hızlı bir şekilde artışı iki Yemen'in birleşmesine doğru giden yolda ilk tetikleyici oldu. İki ülke 1989'da petrol bölgesinde ortak arama yapmak amacıyla bir anlaşma imzaladı. Devam eden görüşmeler neticesinde bir taslak anayasa üzerinde uzlaşıldı ve iki ülkenin meclislerinde onaylanmasıyla 22 Mayıs 1990'da başkenti Sana olan tek Yemen Cumhuriyeti kurulmuş oldu.¹⁷

Esasında her iki rejimde birleşmeyi kendi etki alanlarını genişletmek bağlamında savunmuşlardır. Güneye göre bu birleşme ulusal ya da bölgesel bir karakterden ziyade devrimci yapının Kuzeye yayılmasına yol açacak bir gelişmeydi. Bu tartışma 1990-1994 arası döneme damgasını vurmuştur. Her iki rejimde birleşmeyi, iç politik nedenlerle desteklerken, özellikle birleşmenin kendi iktidarlarının meşrutiyeti ve desteğini artıracığını hesaplamaktaydılar¹⁸

14 Yılmaz, Türel, age. Sf. 152

15 Ayhan, Veysel IMPR Raporu No-1 Yemen'de İktidar Mücadelesi, Bölgesel Etkileri Ve Türkiye İle İlişkiler, 2011

16 Yılmaz, Türel, age. Sf. 153

17 Yılmaz, Türel, age. Sf. 154

18 Ayhan, Veysel IMPR Raporu No-1 Yemen'de İktidar Mücadelesi, Bölgesel Etkileri Ve Türkiye İle İlişkiler, 2011

Yemen

3.3. 1994  Sava ı

Birleşme süreci bir kaynaşma ya da bir tarafın diğer tarafa katılımından ziyade bir devlet içinde iki egemen yapının birbirini ile rekabeti olarak görüldü. Ancak 1993 seçimlerinde Kuzeyli partilerin Güneyde etkilerini artırmalarına karşın Güneylilerin Kuzeyde etkisiz kalmaları, Abdullah Salih'in elini güçlendirmiştir. 27 Nisan 1993'de gerçekleştirilen 301 kişilik Parlamento seçimlerinde Abdullah Salih'in partisi (General People's Congress Genel Halk Kongresi-GPC) 123 sandalye kazanırken, Islah 62, Güney Yemen'in iktidar partisi Yemen Sosyalist Partisi 57, Baas 7 (Irak taraftarı), Nasırcı partiler 4 ve içerisinde Şii milletvekillerinin de bulunduğu bağımsızlar 47 sandalye kazandılar. Seçimlerden sonra YSP'nin itirazlarına rağmen hükümetin GPC ile Haşhid Konfederasyonu lideri Şeyh Abdullah bin Hüseyin al-Ahmar'ın liderliğini yaptığı Islah arasında kurulması Kuzey-Güney çatışmasına yaşanmasına yol açmıştı. Diğer bir deyişle seçim sonuçları, Abdullah Salih'e YSP'yi baskı ile kontrolü altına alabileceğini gösterdi. Seçimlerden Güney Yemenli partilerin istenilen başarıyı sağlayamaması üzerine başlayan gerginlik en sonunda Aden'in birleşmeden çekilmesiyle sonuçlanmıştı. Ancak 1994 Temmuzunda Aden merkezli isyanın bastırılmasıyla birleşme sağlanmış oldu.¹⁹

Fakat ileride de bahsedileceği üzere 1994 iç savaşı Yemen'de dengelerin değişmesi açısından günümüzde de etkilerini devam ettiren bir olaydır. Bu dönemde Salih rejimi Güney'li askerleri ve subayları zorunlu olarak emekli etmiş bir diğer tabiriyle tasfiye etmiş ve bu tasfiye karşısında protestolar 2007-2008 yılları arasında başlamış ve daha sonra bu protestolar bağımsızlık talebine dönüşmüştür.

19 Ayhan, Veysel IMPR Raporu No-1 Yemen'de İktidar Mücadesi, Bölgesel Etkileri Ve Türkiye İle İlişkiler, 2011

4. ZEYD L K NANCI

Zeydilik, Hazreti Hüseyin'in torunu Zeyd bin Ali'den adını alan bir inançtır. Zeyd bin Ali, hicri 122 miladî 740 yılında Emeviler'e karşı ayaklanmış ve bu ayaklanma sırasında hayatını kaybetmiştir. Ayaklanmanın temel sebebi, Hz. Hüseyin'in Kerbela'da şehit edilmesinin intikamını alma düşüncesidir. Bu ayaklanmadan önce Tevvabun ve Muhtar es-Sakafi gibi ayaklanmalar meydana geldiyse de, bu ayaklanmalar da Emevi yönetimi tarafından bastırılmıştır. Zeyd bin Ali'nin ayaklanmasında da, tıpkı diğer ayaklanmalarda olduğu gibi, imamet ve hilafetin Emeviler tarafından haksız bir şekilde ele geçirildiği düşüncesi temel felsefeyi oluşturmuştur.²⁰ Nitekim ayaklanma öncesi hareketliliğin meydana gelmesinde, Hz. Ebubekir ile Hz. Ömer'in hilafetlerinin meşruiyetinin tartışılması önemli bir etken olmuştur. Zeyd taraftarlarından bazıları her iki halifenin hilafeti gaspettiğini ilan etmek istedilerse de, Zeyd, her iki halifenin hilafetinin gasp yoluyla elde edilmediğini fakat Emevi idaresinin cebren hilafeti ele geçirdiği savunmuştur. Zeyd'in hilafet meselesinde farklı düşünmesi üzerine, diğer grup Zeyd'in görüşlerinden ayrılarak Zeyd'in yeğeni Cafer-i Sadık'a intisap ederek Rafizî mezhebini kurmuşlardır.²¹ Emevi karşıtı grupların birleşmeleri veyahut bölünmeleri bu manada dini, itikadî niteliklerden daha çok siyasî niteliktedir. Rafizîler günümüz oniki imam Şiiliğinin temelini oluşturmuşlar, Zeydiler ise daha dar bir çerçevede inançlarını sürdürmeye devam etmişlerdir. Zeydilerin, Emevilere karşı ayaklanmaları somut ve anlık bir başarıya ulaşmadıysa da, Emevilere karşı başlatılan isyan dalgalarının tetikleyicisi olması açısından uzun vadede başarılı olmuştur.

Zeydiler, Zeydiliği, Şia'nın bir kolu olmaktan çok İslam'ın beşinci mezhebi olarak nitelendirmektedir. On ikinci imamın kayıp olduğuna ve Mehdi olarak bir gün geri geleceğine inanmazlar. Zeydiliğin; Carudiyye, Süleymaniyye, Caririyye, Butriyye ve Salihiyye olmak üzere beş kolu bulunmaktadır. Zeydiler, Şii olarak kabul edildiklerinde, nüfus olarak Şii nüfusun yüzde 20'sine tekabül etmektedir.²² Siyasi yanı itikadi yanından daha ağır basan Zeydiliğin imamet/devlet başkanlığı konusundaki görüşleri elitist görünmektedir. Nitekim Zeydiler, imam ya da devlet başkanı seçiminin halka bırakılmayacak kadar önemli bir konu olduğunu söylemektedirler. Zeydilere göre imam/devlet başkanı vasiyet yoluyla başa gelmelidir. *Zeydîler, imamın, âlim, şecaat sahibi, zahit*

20 Yrd. Doç. Dr. Hasan Yaşaroğlu, 'Zeydiyye'nin İmamet Görüşleri ve Diğer Bazı Mezheplerle İlişkileri', Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2013/2, c. 2, sayı: 3, s.113-114.

21 Yrd. Doç. Dr. Hasan Yaşaroğlu, 'Zeydiyye'nin İmamet Görüşleri ve Diğer Bazı Mezheplerle İlişkileri', Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2013/2, c. 2, sayı: 3, s. 114.

22 Barak A. Salmoni; Bryce Loidolt; Madeleine Wells, 'Regime and Periphery in Northern Yemen-The Huthi Phenomenon', RAND Institute, Santa Monica, CA, USA, 2010, s.290-291.

Yemen

ve cömert olmasını şart koşarlar. Bunun yanında mutlaka ortaya çıkmasının ve insanları biate çağırmasının, bizzat savaşları idare etmesinin de gereği üzerinde dururlar. İmamiyye'nin gaip imam prensibini kabul etmezler ve takiyyeyi reddederler. İmamın aynı zamanda savaş yöntemlerini ve siyaseti de iyi bilmesi gerekmektedir.²³ Sadece Zeydiyye'nin bir kolu olan Cârudiyye, tayinin vasfen olabileceğini iddia ederek İmâmiyye'ye yakın bir yaklaşım sergilemekte, tıpkı İmamiyye gibi Hz. Ali'ye biat etmemelerinden ötürü sahabeyi küfürle itham etmektedir.²⁴ Zeydiler, imametin Ali-Fatıma soyundan birisi üzerinden devam etmesi zorunluluğu olduğunu belirtmektedirler.²⁵ Fakat Zeydi İslam anlayışına göre imamlar İsnâ Aşeriye (on iki imam inancı) ve İsmailiyye mezhebinden farklı olarak masum değillerdir ve dini konulardaki otoriteleri de sorgulanabilir.²⁶

23 Yrd. Doç. Dr. Hasan Yaşaroğlu, 'Zeydiyye'nin İmamet Görüşleri ve Diğer Bazı Mezheplerle İlişkileri', Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2013/2, c. 2, sayı: 3, s.116.

24 Yrd. Doç. Dr. Hasan Yaşaroğlu, 'Zeydiyye'nin İmamet Görüşleri ve Diğer Bazı Mezheplerle İlişkileri', Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2013/2, c. 2, sayı: 3, s.128.

25 Yrd. Doç. Dr. Yusuf Gökalp, 'Bölgesel Sorunların Çözümünde Mezhep Sorunlarının Yeri ve Önemi', II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu, 1-2 Ekim 2012, s. 180.

26 Wilferd Madelung, 'Zeydilik ve Tasavvuf', Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 9, Cilt: 9, 2000.

5. HUT SYANLARI

Huti isyanları olarak adlandırılan ve altı raunt olarak değerlendirilen Huti isyanları ekonomik olarak izole edilmiş ve İmamlık sonrası dönemde ihmal edilmiş olan Saada halkıyla birlikte gündeme gelmiştir. Hutiler nüfusun %30-%45'ini temsil eden Zeydi bir gruptur. Hutiler, ABD, İsrail ve Batı karşıtlığıyla bilinmekte ve 1962 darbesi sonrası kaldırılan imamlık makamını geri getirmeye çalışmaktadırlar. Bu isyanları İran'ın teşvik ettiği öne sürülmüştür. Hutiler de Salih'i kendi halkını öldüren bir tiran olduğu gerekçesiyle suçlamışlardır.²⁷

Zeydi inancına bakıldığında İmam'ın Hz. Peygamber soyundan gelmesi gerekmektedir. Ali Abdullah Salih de HAşimi sülalesinden gelmediği yani, peygamber soyundan gelmediği için imamlığı kabul edilmemekte ve buna ekonomik ve yargı ile ilgili sıkıntılar eklendiğine isyanın ana nedenleri ortaya çıkmaktadır.²⁸

2003 Ocağında Cumhurbaşkanı Abdullah Salih Hac vazifesini yerine getirmek için Suudi Arabistan'a giderken Sa'ada uğramıştır. Abdullah Salih hem Cuma namazını Sa'ada'daki ünlü İmam Hadi camisini kılmak hem de Haç yolunda bir konuşmak yapmayı planlamıştı. Ancak, Cuma namazı için Abdullah Salih Cuma namazını kıldıktan sonra konuşmak için harekete geçmesinden hemen sonra Cami içindeki bir grup Amerika, İsrail ve Yahudi karşıtı sloganlar atması üzerine Salih camiye terk etmek zorunda kalmıştır. İmam Hadi camisindeki gösteri Yemen'deki çatışmaların başlamasında oldukça önemli bir tarihtir. Gösterilerin kısa sürede yayılması üzerine Yemen hükümeti doğrudan Genç İnanlar Hareketi'ne liderlik eden Hüseyin Huti'yi eylemleri düzenlemekle suçlamıştır. Yemen'de 2003 tarihinde Şii gruplar ile hükümet güçleri arasında başlayan gerginlik kısa sürede Şii grupların hükümeti kendi mezheplerine karşı ayrımcılık yapmak, ekonomik olarak bölgelerine yatırım yapmamak, ABD ve İsrail'le birlikte hareket etmek ve Suudi Arabistan'ın mezhepsel ve politik faaliyetlerine destek vermekle suçlamalarıyla daha da tırmanmıştır. Salih hükümeti de hem Şii isyancılara liderlik yapan Hutileri hem de bunlara askeri ve ekonomik destek veren bazı bölge ülkelerini Yemen'i istikrarsızlaştırmaya çalışmakla suçlamıştır. Ocak 2003'ten sonra gösterilerin yayılması üzerine Salih hükümeti göstericilerin lideri olduğunu ileri sürdüğü Seyit Hüseyin Al Huti'yi gösterileri sonlandırması konusunda uyarmıştır. Ancak, Cumhurbaşkanı Abdullah Salih'in gösterileri sonlandırma girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bunun üzeri-

27 Açıkalin Serpil ... age sf.81

28 Açıkalin Serpil ... age sf.82

Yemen

ne hükümet Haziran 2004'de Huti ve eylemlere karışan grupların yakalanması emrini vermiştir. Hüseyin Huti Yemen hükümetini ABD ve Suudi Arabistan'la birlikte hareket etmekle suçlamış ve askeri yöntemlerle mücadele etme kararı almıştır. Güvenlik kuvvetleri ile Huti taraftarı güçler arasında başlayan çatışmalar en sonunda 10 Eylül 2004 yılında Hüseyin Huti'nin öldürülmesiyle kritik bir aşamaya kaymıştır. Hüseyin'in öldürülmesinden sonra hükümet tek taraflı olarak çatışmaları durdurma kararı aldı ve iç savaşın bittiğini açıkladı.²⁹

Çatışmaların ikinci raundu 2005 yılında Mart ve Mayıs arasında gerçekleşmiştir. Hüseyin el-Huti'nin babası Bedir el-Din el-Huti ve eski meclis üyesi Abdullah el-Ruzami'nin tekrar ayaklanma çıkarmaya çalıştığı Yemen hükümeti tarafından iddia edilmiştir. Abdullah Salih aynı zamanda muhalefette olan Zeydi Partileri el-Hak ve Halkçı Kuvvetler Birliği'ni suçlamıştır. Hükümet yetkilileri Hutileri yetkililere karşı saldırmakla, terörist faaliyetler içinde bulunmakla ve büyük elçi kaçırma planlarının olmasıyla suçlamıştır. Hükümet yaşanan çatışmalarda zafer elde etmiş olsa da düşük yoğunluklu çatışmalar sona ermemiştir.³⁰

Üçüncü raunt ise, taraflar arasındaki çatışmalar sınırlı düzeye çekilmesine karşın gerginlik son bulmamış ve 2005 sonunda hükümete yakın kabileler ile Hutileri destekleyen kabileler arasında başlayan çatışmalar kısa süre yayılarak güvenlik güçleri ile Hutilerin çatışmasına dönüşmüştür. İç Savaş'taki üçüncü dönem olarak kabul edilen çatışmalar 2006 yılının başına kadar sürmüştür. 2006 yılında gerçekleşecek seçimlere gölge düşürmemek adına Salih rejiminin Hüseyin Huti'nin kardeşi dahil olmak üzere birçok kişiyi hapisten serbest bırakması ve isyancı gruplarla diyalog kurması üzerine çatışmalar durmuştu.³¹ Hatta hükümet, Saada bölgesine Zeydilerin üzerinde ittifak ettikleri Yahya el-Şami'yi vali olarak atamıştır.³²

Seçimlerden sonra taraflar arasındaki görüşmelerin başarısızlığa uğraması ve Huti taraftarlarının Yemen'deki Yahudi topluluğu tehdit etmesi olayları İç Savaş'ında dördüncü kez yeniden başlamasına yol açmıştır. Çatışmalar Mayıs 2007'e kadar sürmüştür. Mayıs 2007 tarihinde Yemen'deki istikrarsızlığı sonlandırmak amacıyla Katar Emiri Şeyh Hamad Bin Khalifa Al Thani Yemen'e gitmiştir. Çatışmalar, Katar hükümetinin arabuluculuğuyla ve Şii gruplara ekonomik destek sözleriyle son bulmuştu. 16 Haziran 2007'de ateşkes ilan edilmesinden sonra 2 Şubat 2008 tarihinde Doha'da tarafları bir araya getirmeyi başaran Katar Emiri Şeyh Hamad Bin Khalifa Al Thani bir yandan savaştan dolayı zarar gören Sa'ada ve isyancı gruplara 300 ile 500 milyon dolar arası yardım verme kararı alırken diğer yandan da Hutilerin silahlarını bırakmaları konusunda Yemen hükümetine yardımcı olmaya çalışmıştı. Katar Emirinin çabaları sonucu askeri operasyonlar ve çatışmalar durmasına karşın, bölgedeki gergin bekleyiş sürmekteydi. Nitekim Katar'ın çabaları-

29 Ayhan, Veysel, Yemen İç Savaşı: İktidar Mücadelesi, Bölgesel etkileri, Türkiye ile ilişkiler, Orsam Rapor no 10 sf.13-14

30 Açıkalin Serpil, ... a.g.e. sf.85

31 Ayhan, Veysel, IMPR Raporu, NO:1

32 Açıkalin Serpil, ... a.g.e. sf.86

Yemen

na rağmen hükümet birlikleri ile Huttiler arasındaki asli sorunlar çözülememiş ve Mart 2008'de taraflar arasındaki çatışmalar bir kez daha başlamıştır. Her iki taraf çatışmaların başlamasından dolayı birbirlerini suçlamışlardır. Ancak, Katar'ın vereceği ekonomik desteğin hangi yollardan dağıtılacağı, Hutilerin askeri konumlarını sürdürmesi ve bölgedeki Suudi-Katar çekişmesi sürecin başarısızlığa uğramasında önemli bir rol oynadığı ileri sürülmektedir. Çatışmaların öncekilerden farklı olarak daha da şiddetlenmesinde Cumhurbaşkanı Salih'in Haşhid Konfederasyonuna bağlı bazı kabileleri kullanma girişimi etkili olmuştur. Yemen'deki en büyük ve en güçlü iki kabile konfederasyonundan biri olan Bakil aşiretler konfederasyonu Hutilerle birlikte hareket ederken, Haşhid konfederasyonuna bağlı kabileler ise hükümet güçlerinin yanında yer almıştır. Her iki kabile konfederasyonu arasında kan davaları bulunmaktadır. Haşhid konfederasyonuna bağlı kabilelerin cepheye sürülmesi Şii kabileler arasındaki kan davalarının bir kez daha gündeme gelmesine yol açmıştır. Nitekim iç savaşta beşinci dönemin başlamasında Haşhid ve Bakil Konfederasyonlarına bağlı kabileler arasında yaşanan yerel çaplı çatışmalar yol açmıştır. Çatışmalar Cumhurbaşkanı Salih'in 17 Temmuz'da barışçıl girişimleri önemseydiğini ifade eden açıklamasıyla son bulmuştu. Silahlı çatışmaların durduğu Temmuz ve Ağustosun ilk haftalarında sorunun çözümüne dönük beklentiler kısa süre de yerini kuşku ve güvensizliğe bırakmıştır.³³

Özellikle çatışmaların dördüncü ve beşinci rauntları İslamcı gruplarla aşiretler ordu tarafından desteklenmiş ve yaşanan çatışmalar 1978 yılından beri iktidarda olan Salih ve karşıtları arasında cereyan etmektedir.³⁴

Altıncı raunt ise hükümet güçleri ve Hutiler arasında 11 Ağustos 2009'da başlamış ve 2010 Şubatına kadar devam etmiştir. Hutiler Ocak ayından itibaren ateşkes çağrılarını başlamışlardır.³⁵

Huti güçleri Sa'ada vilayetinin önemli bir kısmını kontrol altında tutmalarına karşın güvenlik güçleri hava ve kara operasyonlarını askıya almış iç savaşın bitirilmesine dönük olarak da Temmuz ayında görüşmeler yapılmıştı. Ancak, kısmi çözümler gündeme gelmesine karşın güvensizliğin ve kabileler arası gerginliğin sürmesi dolayısıyla hükümet birlikleri ve onu destekleyen aşiretler ve Selefi gruplar ile Şii militanlar arasındaki güç mücadelesi kısa sürede bir kez daha yerini silahlı çatışmalara bırakmıştır. Yemen hükümeti 11 Ağustos 2009'da askeri operasyonları başlatma kararı almıştır. Ordunun Sa'ada bölgesinde kara operasyonları yanı sıra hava operasyonları da düzenlemesi sonucu yüzlerce sivil yaşamını yitirirken binlercesi evlerini terk ederek çadırlara veya mülteci kamplarına yerleşmek zorunda kalmıştır. Savaşın tekrar başlamasından sonra Abdullah Salih rejimi "kanser" olarak tanımladığı Huti güçleri yok etmek için aşırı güç kullanma politikasına

33 Ayhan, Veysel, Orsam Rapor no 10

34 Açıkalın, Serpil,... a.ge sf.87

35 Açıkalın, Serpil,... a.ge sf.87

Yemen

yönelmiştir. Bu kapsamda ülkenin değişik bölgelerindeki Şii aşiretlerden toplandığı on binlerce militanı Huti güçlerine karşı cepheye sürmüştür.³⁶

Silahlı çatışmaların başlamasından hemen sonra, 22 Ağustosta hükümet tek taraflı ateşkes koşullarını açıkladı. Altı maddeden oluşan ve ateşkes koşullarından ziyade isyancı grupların koşulsuz teslim olmasını talep eden önerileri Huti güçlerinin Sa'ada ve diğer kontrol altında tutukları bölgelerden çekilmesi, dağdaki militanların direnişten vazgeçmelerini, ellerindeki silahları ve ele geçirdiği mühimmatları teslim etmeleri, kaçırılan yabancıların akıbeti hakkında hükümetle işbirliği yapmaları, Sa'ada kaçırıldığı kişileri teslim etmeleri ve yerel yönetimin iç işlerine hiçbir şekilde müdahale etmemelerini içermekteydi. Yemen hükümeti askeri operasyonların isyan bitirilinceye veya isyancılar önerilen altı maddelik ateşkes koşullarını kabul edinceye kadar süreceğini açıkladılar. Diğer yandan Abdümelik Huti ise koşulsuz silah bırakma talebini doğrudan reddetmiştir. Abdümelik Huti tarafından Eylül başında yapılan bir açıklamada Abdullah Salih tarafından sunulan ateşkesin uluslararası kamuoyunu yanıltmaktan başka bir amaca hizmet etmediğini ve hükümetin öngördüğünden daha güçlü ve daha uzun sürecek bir savaşa hazır olduklarını ileri sürülmüştü. Açıklamada taraftarlarının hükümet birlikleriyle her cephede savaşı genişletecekleri belirtmişti.³⁷

Yemen'de süren çatışmaların mezhepsel, tarihsel ve politik arka planı bulunmasına karşın, 2004 tarihinde çatışmaların tekrar başlamasında ve şiddetlenmesinde İran, Libya ve/veya Suudi Arabistan'ı sorumlu tutanlar bulunmaktadır. Son dönemdeki çatışmalarda ağır silahların kullanılması ve Şii grupların San'a yönetiminin yanı sıra Suudi Arabistan, İsrail ve ABD karşıtı söylem ve gösteriler düzenlemesi dikkat çekmektedir. İç Savaşın 2009 Ağustosunda tekrar başlamasından hemen sonra bir açıklama yayınlayan hükümet sözcüsü Hasan Ahmad al-Levzi ülke ismi belirtmeden yabancı güçleri isyancı gruplara finansal ve politik destek vermekle suçlamıştı. Açıklamada "Dinsel otoriteler ülkemizin iç işlerine karışmaya çalışmaktadırlar. Bu otoriteler terörizm suçu işleyen kesimlere politik ve ekonomik destek vermekte ve Yemen, özellikle de Sa'ada'nın istikrarını ve güvenliğini yıkmayı amaçlamaktadırlar. Açıklamada ayrıca bir ülke büyükelçisinin Dışişleri Bakanlığına çağrılarak Yemen iç işlerine karışmaması yönünde uyarıldığı belirtilmişti. Yemen hükümeti çatışmaların şiddetlendiği Ağustos ayının son günlerinde İran medyasında yer alan haberler dolayısıyla İran Büyükelçiliğini uyarma gereği duymuştur. Al Mithaq gazetesine bir demeç veren Yemen Dışişleri Bakanı Abubakr al-Qirbi, İran Büyükelçisini İran basınında çıkan haberlerden dolayı uyardığını ve isyancıları destekleyici yayınların sürmesi durumunda bunun iki ülke ilişkilerine olumsuz yansıtacağını kendisine ilettiğini açıklamıştı. Bakan Yemen hükümetinin İran'la ilişkilerinde tamiri zor olacak kararlar alabileceğini de sözlerine eklemişti. İran'dan Arapça yayın yapan El-Alem gazetesinde yayınlanan haberlerde Yemen birlikleri ile Suudi güçlerin birlikte

36 Ayhan, Veysel, Orsam Rapor no 10

37 Ayhan, Veysel, Orsam Rapor no 10

Yemen

Şii militanlara karşı operasyonlar yaptığı belirtilmekteydi. Sözkonusu haberler üzerine Yemenli yetkililer 21 Ağustos 2009'da güvenlik güçleri tarafından Sa'ada ve Amran bölgesinde gerçekleştirilen operasyonlarda bazıları İran yapımı olan kısa menzilli füzeler ve otomatik silahların ele geçirildiğini açıklamıştı. Yemen-İran ilişkilerinde yaşanan gerilim Cumhurbaşkanı Abdullah Salih'in Katar merkezli El Cezire Kanalına verdiği bir röportajda İran ve Irak'taki Sadr grubunu Şii militanları desteklemekle suçlamasıyla daha da tırmanmıştır. Son açıklamanın ardından Yemen hükümeti İran'ı Yemen'in iç işlerine karışmak ve "terörist" olarak nitelendirdiği isyancıları desteklemekle suçlamış olmaktadır. Abdullah Salih yaptığı bir diğer açıklamada ise yargılaması süren iki isyancının İran'dan 100 bin dolar para aldıklarını itiraf ettiklerini ileri sürmüştür.³⁸

Suudi Arabistan ve Yemen arasındaki mücadele 1934 yılına kadar dayanmaktadır. 1962 yılında devrilen imamlık rejimine Suudi Arabistan destek vermiş, 1969 yılında Yemen'den aldıkları toprakları vermeyi reddetmiş, 1992 yılında Yemen'de petrol arayan şirketlere oranın kendi toprağı olduğu gerekçesiyle ceza uygulamakla tehdit etmiştir. İki ülkenin yaşadığı sınır sorunu 200 yılında imzalanan Cidde antlaşmasıyla sona ermiş fakat Suudi Arabistan 2003 yılında sınıra duvar örmeğe karar vermiştir. Yemen tarafından şiddetli tepki gören bu girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Suudi Arabistan Kasım 2009 da sınırları dahilinde bir köye baskın yapılması ve biri güvenlik görevlisi iki kişinin öldürülmesiyle çatışmalarda hükümete destek vermiştir. Hükümetin 2010 Şubat ayındaki ateşkesten önce operasyonlarını Necran kentine yakın el- Cuvf kentine yönlendirmesi oldukça dikkat çekicidir. Necran şehri Suudi Arabistan'da Şiilerin yaşadığı bir bölgedir ve burada Şiilerin desteğini kazanmak Salih hükümetinin amacı olarak yorumlanmıştır.

38 Ayhan, Veysel, Orsam Rapor no 10

6. ARAP BAHARI VE YEMEN

2010 yılının aralık ayında Tunuslu bir seyyar satıcının kendisini yakmasıyla başlayan, zamanla dış unsurların da kendisine yer açtığı bir halk hareketleri dizisi olan ve birçok kesim tarafından Arap Baharı olarak nitelendirilen süreç, Tunus, Mısır, Libya ve Suriye ile birlikte Yemen'i de derinden etkilemiştir.

Yemen'de 2011 yılının başlarında başlayan protesto gösterileri, doğrudan, 33 yıldır iktidarda olan Devlet Başkanı Ali Abdullah Salih'i ve onun nepotist iktidarını hedef almıştır. Protesto gösterileri, zaman zaman silahlı çatışmaya ve Başkanlık Sarayının vurulmasına kadar varan şiddet eylemlerini de içermiştir. Uzun süren bir protesto gösterileri dizisi sonrasında Devlet Başkanı Ali Abdullah Salih, önce 2011 yılının ekim ayında iktidarı bırakacağını açıklamış, sonrasında da, 23 Kasım 2011 tarihinde resmen istifa etmiştir. İddialara göre, Salih'in istifa etmesindeki temel etken, Libya lideri Muammer Kaddafi'nin feci şekilde öldürülmesi, ordunun kendi içinde bölünmesi ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin, kendisi hakkında, görevini acilen bırakmasını aksi hâlde malvarlıklarının dondurulacağını ve ambargo uygulanacağını belirten kararıdır. Körfez İşbirliği Konseyi'nin çabalarıyla Suudi Arabistan'da Kral Abdullah'ın yanında istifa edip sonra da tedavi amacıyla ABD'ye giden Salih'in yetkileri, yardımcısı Abid Rabbu Mansur Hadi'ye geçmiştir.³⁹ Fakat Yemen Anayasasına göre, Devlet Başkanı istifa etse de yeni devlet başkanı seçilinceye dek görevinde kalmaktadır. Dolayısıyla Salih, istifasından sonra da, Başkanlık seçimleri yapılına kadar görevini yürütmüştür. Ayrıca Anayasaya göre Devlet Başkanlığına aday olacak kişilerin belirlenmesi Meclisin görevi olarak nitelendirilmiştir. Partisi, Halk Genel Kongresi (GPC, Mu'temer), Mecliste ezici çoğunluğa sahip olduğu için, ancak Salih'in belirlediği aday, Başkan adayı olabilmıştır.⁴⁰

Yemen Anayasasına göre; Devlet Başkanının istifa etmesi durumunda, Devlet Başkanı Yardımcısı ülkeyi 90 gün içerisinde seçime götürmekle mükelleftir. Neticede Abid Rabbu Mansur Hadi, Yemen'de devlet başkanlığı seçimlerinin yapılmasını sağlamış, Salih'in, Mecliste ezici üstünlüğe sahip partisi tarafından tek aday olarak belirlenmiş ve yine tek aday olarak seçimlere gitmiştir. Eski bir komutan olmasına rağmen ordudan yeteri kadar destek alamayan ve de siyaseten zayıf olan Hadi, 21 Şubat 2012 tarihinde, Yemen'in yeni devlet başkanı seçilmiştir. Seçimi kuzeydeki Zeydi isyancılar ile güneyde özerklik isteyen gruplar boykot ettiyse de seçime katılım

39 Finn, Tom; "Yemen President Quits After Deal In Saudi Arabia", **The Guardian**, November 23, 2011.

40 Whitetaker, Brian; "Yemen's Ali Abdullah Saleh Resigns – But It Changes Little", **The Guardian**, November 24, 2011.

Yemen

oranı yüksek olmuştur. Seçime kadar geçen dönemde ayrılıkçı grupların çeşitli silahlı eylemleri olmuştur. Seçim gününde de bu gruplar seçim bürolarına saldırarak oy verme işlemini engellemeye çalışmışlardır.⁴¹

Hadi'nin yeni devlet başkanı seçilmesinden sonra da Yemen'de hiçbir şekilde istikrar sağlanamamıştır. Uluslararası açıdan baktığımızda da; İran, Suudi Arabistan ve ABD'nin yanı sıra Rusya ve Çin'in de uluslar arası rakipleriyle çatışma alanlarından birisi olan ve egemenlik alanları dahilinde El Kaide'nin konuşlanmış olması iddiası nedeniyle bilhassa ABD'nin sıklıkla müdahale ettiği bir ülke olan Yemen'de istikrarın sağlanması için gerekli olan iç ve dış koşullar henüz sağlanamamıştır. Özellikle ABD, Yemen'e istediği gibi müdahale edebilmektedir. Örneğin; anayasayı hazırlamak ve 2014 yılındaki seçimlere ülkeyi götürmek üzere oluşturulan ve ülkenin bütün kesimlerini temsil etmesi ilkesi gözetilmiş olan ve 18 Mart 2013 tarihinde ilk toplantısını yapan 500 kişilik Milli Diyalog Meclisine, daha önce seçilmiş bulunan Müslüman Âlimler Birliği Başkanı Abdülmecid el-Zindani, El Kaide ile bağlantılı olduğu iddia edilerek ABD tarafından veto edilmiştir.⁴² Diğer yandan da İran Zeydî nüfusu ön plana çıkararak alana müdahil olmaya çalışmaktadır. Suudi Arabistan da, buradaki Husileri tehdit olarak algılamakta, bu nedenle de zaman zaman bilfiil Yemen'in kuzeyine müdahale etmektedir.⁴³ Suudi Arabistan, Yemen'in 24 milyonu geçen nüfusuyla Arap yarımadasının en kalabalık ülkesi olması ve nüfusun çoğunun güçlü kabile bağlarıyla birbirine bağlı, silahlı kişiler olması nedeniyle, geçmişten günümüze Yemen'de zayıf bir merkezî hükümetin var olmasını istemiştir. Suudi Arabistan, aynı zamanda Yemen'deki tüm siyasî aktörlerle ve kabile liderleriyle sıkı bağlar kurmaya çalışmaktadır. Yemen'de özerk ve çeşitlenmiş yapıların çokluğu ve bu grupların silahlı gruplar olması, genel olarak siyaset yapımını zorlaştırmakta, bu da istikrarsızlığın derinleşmesine sebep olmaktadır.⁴⁴

Sıklıkla görülen intihar saldırıları, halkın su, elektrik gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmaması, işsizlik oranının %40'ı, yoksul oranının ise %50'leri bulması, günde 10 milyondan fazla insanın aç yatması, on çocuktan birinin 5 yaşından önce hayatını kaybetmesi gibi bazı olumsuz realitelere rağmen Yemen'in, bir rahatlama ve dayanışma dönemine girdiğini de söylemek mümkündür. Devlet Başkanı Hadi, bütün siyasi grupları, gençleri, kadın örgütlerini, güneydeki ayrılıkçı hareket mensuplarını ve kuzeydeki Husi isyancıları biraraya getiren bir diyalog süreci başlatmıştır. Bunun yanı sıra ülkede, olağanüstü hâl zamanlarını yansıtan kontrol noktaları kaldırılmış, kamu hizmetleri tekrar verilmeye başlamıştır. Bunların yanı sıra enerji altyapısı güçlendirilmeye başlamış ve yeni iş sahaları açılmıştır. Bir yandan insansız hava araçlarıyla masum Yemenli sivillere saldırı

41 "Yemen'de Çatışmalı Seçim", CNN Türk, 21.02.2012, (Erişim) <http://www.cnnturk.com/2012/dunya/02/21/yemende.catismali-secim/650061.0/> 15.06.2013.

42 Aktay, Yasin; "Yemen Baharından Kesitler", **Yeni afak**, 09.03.2013.

43 Aktay, Yasin; "Yemen'de Devrim ve Gelenek", **Yeni afak**, 11.03.2013.

44 Haykel, Bernard; "Saudi Arabia's Yemen Dilemma", *Foreign Affairs*, June 14, 2011, (Erişim) <http://www.foreignaffairs.com/articles/67892/bernard-haykel/saudi-arabias-yemen-dilemma> 15.06.2013

Yemen

ABD, diğer yandan da Yemen'e, 2012 yılında 337 milyon dolar doğrudan yatırım yapmıştır. Bu miktarın 178 milyon doları siyasi geçişin sağlanması, insanî yardım ve kalkınmanın sağlanması amacıyla yapılmıştır.⁴⁵

Hadi'nin Yemen'de birlik sağlanmasına yönelik çalışmaları devam ederken, diğer yandan petrol boru hatları sabote edilmeye, elektrik altyapısına zarar verilmeye, yerel gruplar ile kolluk kuvvetleri arasındaki mücadelede kan dökülmeye devam etmektedir. Hadi, kimsenin beklemediği bir şekilde, Salih'e yakın merkezî güçlerle mücadele etmeye başlamıştır. Bu nedenle Yemen halkı Hadi'nin devrimi devam ettirdiğine dair bir düşünce ve inanca kapılmıştır. Güneydeki ayrılıkçılar ise hâlen Sanaa'dan ayrılmanın mücadelesini vermeye devam etmekte ve diyalog çağrısını reddetmektedirler. Husilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde ise adeta "devlet içinde bir devlet" görünümü veren bir yönetim tarzı bulunmaktadır. Buna rağmen Husiler, diyalog sürecindeki yerlerini almışlardır. İran tarafından desteklenen Husilerin, eski elitlerin yok edilmesini hedefledikleri için diyalog sürecine katıldıklarına dair kuşkular bulunmaktadır. Bunların yanında birtakım yapısal sorunlar da mevcudiyetlerini korumaktadırlar. Ülkede kadın hakları ihlallerinin önüne geçilememektedir. Yeni anayasanın yapılması sürecinde, devletin yönetim şeklinin ne olacağına dair tartışmalar da gündemde yerini alan ayrı bir konudur.⁴⁶ Ali Abdullah Salih, görünürde çekilmiş olsa da, Yemen'de milli birlik sürecinin ve istikrar arayışının önünde ciddi bir engel olarak durmaya devam etmektedir. Eski liderin yakınlarının ve kendisine bağlı bir kısım üst düzey subayların ordudaki pozisyonlarını bırakmak istemeyişleri, 2014 genel seçim sürecini zora sokmakta ve ülkenin içinde bulunduğu kaotik durumu daha da kötüleştirmektedir. Haziran ayında BM Güvenlik Konseyi oybirliğiyle Yemen'le ilgili önemli bir karar alarak, Yemen'in siyasi geçiş sürecini zora sokan ya da tersine çevirmeye çalışan eylem ve davranışlarda bulunan grupların yaptırımlara muhatap olacağını ilan etmiştir. Ali Abdullah Salih'in Yemen'de bulunan yakınları ve destekçileri bu uyarının hedefi olmuştur.⁴⁷ Ordudaki bölünme de çözülmeyi bekleyen sorunlardan biri olmaya devam etmektedir. Salih'e destek olmamak için ordudan ayrılan generallerin varlığı ve hâlen Salih'e yakın birçok subayın ordu içerisinde önemli noktalarda bulunması çözülmeyi bekleyen sorunlar olarak Yemen'in karşısında durmaktadır. Bölgesel çatışma riski, ülkenin daha da güvensiz bir yere dönüşmesi konusunda bir tehdit olarak görülmektedir.⁴⁸

45 Brennan, John O.; "U.S. Policy Toward Yemen", **Council on Foreign Relations**, August 8, 2012, (Erişim) <http://www.cfr.org/united-states/us-policy-toward-yemen/p28794> 16.06.2013.

46 Baron, Adam; "Yemen's Rocky Roadmap", **Foreign Policy**, December 10, 2012, (Erişim) http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/12/10/yemens_rocky_roadmap?page=0_3 15.06.2013

47 Ersoy, Ömer; "Yemen'de Neler Oluyor?", **Stratejik Düşünce Enstitüsü**, 26.07.2012, (Erişim) <http://www.sde.org.tr/tr/newsdetail/-yemende-neler-oluyor/2984> 16.06.2013

48 Ziya, Saliha; "Yemen'de Reform Sürecinin İlk Aşaması", **Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı**, 28.02.2012, (Erişim) <http://setav.org/tr/yemende-reform-surecinin-%C4%B0lk-asamasi/yorum/1099> 16.06.2013.

Yemen

7. SONUÇ

Yemen dünyanın en işlek ticaret yollarından biri olması nedeniyle stratejik bir konuma sahiptir. Tarihsel süreçte bölge çeşitli devletlerin kontrolüne girmiş fakat hiçbir imparatorluk Yemen’de tam manasıyla hakimiyet kuramamıştır. Osmanlı ile iyi ilişkiler geliştirmeye çalışan İmam Yahya Osmanlı’nın otoritesi tam manasıyla kaybolunca bağımsızlığını ilan etmiştir. Güney Yemen ise dünyanın içinde bulunduğu konjonktür nedeniyle 1967 yılında bağımsızlığını ilan etmiş ve sosyalist bir düzen kurmuştur.

İki Yemen’in birbirleriyle iyi ilişkiler geliştirememesinin temel nedeni 160 yıllık ayrılık ve devlet sistemlerinin farklı olması idi. Bir yandan Kuzey Yemen kendi içinde savaş yaşarken Güney Yemen’le birleşmeye ve tarihsel olarak bir bütünlük arz eden Yemen toplumunu birleştirmek için bir enerjileri yoktu.

1990 yılında Sovyetlerin dağılmasıyla iki Yemen de birleşmeye hazırды. Birleşme sonrasında ise 160 yıllık ayrılık bir çırpıda geride bırakılmış değildi. Devlet başkanının taraflı tutumu ve Yemen sistemini çok iyi analiz edip kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmesi Kuzey ve Güney arasındaki sorunların devam ettiğinin ve edeceğinin bir göstergesiydi. Abdullah Salih Yemen’in bir aşiretler toplumu olduğunu biliyor ve en güçlü aşiretler konfederasyonu olan Haşid kabilesi ile yaptıkları ittifak neticesinde tabanda büyük bir destek sağlamıştı. Ayrıca kendisi Zeydi olmasına rağmen selefi gruplarla ve İslamcı İslah Partisi ile ilişkilerini iyi bir şekilde kurmuş ve Yemen’e hakim duruma gelmişti.

Yemen halkının büyük çoğunluğu Sünni olmasına rağmen 2004 yılında başlayan Huti isyanları, her ne kadar Haşimi sülalesinin iktidar mücadelesi gibi görünse de aslında Saada yöresinin yıllar yılı ihmal edilişi sorunun asıl kaynağıdır. Çünkü zeydi inancına göre imamete ehliyeti olmayanın imameti de düzen için caizdir. Fakat güç mücadelesi içinde Huti isyancıları Yemen’in kuzey doğusunda isyan hareketlerini başlatmış ve bu isyanı güçle bastırmaya çalışan hükümet de isyanı körüklemiştir. Aslında bu isyanı körükleyen temel neden bölgesel güçlerin sürece dahil olmasıyla derinleşmiş ve içinden çıkılmaz bir hal almıştır. İran ve Suudi Arabistan’ın değişik vesilelerle karşı karşıya gelmesi Yemen üzerinden de devam etmiştir.

Arap Baharı adı verilen süreçte ise olaylar 1978’den beri iktidarda olan Salih’in ülkesine de sıçramış ve Abdullah Salih bu çatışmalarda yaralanıp Suudi Arabistan’a tedaviye gitmiştir. Sonuç

Yemen

olarak iktidarı bırakmış, fakat adli ve siyasi hiçbir sorumluluk almadan yargı muafiyeti sağlanarak KİK'in girişimleriyle iktidarı teslim etmiştir.

Salih devrildikten sonra da ülkede sorunlar hiç bitmemiş ve Güney'deki ayrılıkçı gruplar, El Kaide ve Hutiler özerklik istemektedirler. Yemen hala çatışmaların odağıdır. Şu anda geçiş hükümetinin başı olan Mansur el Hadi'yi yeni anayasa sürecinde bir çok zorluklar beklemektedir.

Yemen

KAYNAKÇA

- Armaoğlu, Fahir; Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları; Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları; Ankara, 1989
- Açıklın, Serpil, Coşkun, Gamze, Laçiner, Sedat; Yemen Dosyası: Fakirlik ve Terör kısılcığında Bir Ülke; Usak Yayınları; Ankara, 2010
- Yılmaz, Türel, Uluslar arası Politikada Ortadoğu, Barış Kitap, Ankara, 2011
- Ayhan, Veysel, Yemen İç Savaşı:İktidar Mücadelesi, Bölgesel etkileri, Türkiye ile ilişkiler, Orsam Rapor no 10
- Yrd. Doç. Dr. Hasan Yaşaroğlu, 'Zeydiyye'nin İmamet Görüşleri ve Diğer Bazı Mezheplerle İlişkileri', Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2013/2, c. 2, sayı: 3
- Barak A. Salmoni; Bryce Loidolt; Madeleine Wells, 'Regime and Periphery in Northern Yemen-The Huthi Phenomenon', RAND Institute, Santa Monica, CA, USA, 2010 <http://www.cnnturk.com> The Guardian Gazetesi Yeni Şafak Gazetesi <http://setav.org> <http://www.cfr.org> <http://www.foreignpolicy.com> <http://www.foreignaffairs.com> <http://www.sde.org.tr>